

УДК 343.91-054.6 (477)

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.24144/2788-6018.2022.03.39](https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.39)

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО ІНОЗЕМЦІВ

Чхеїдзе Г.М.,*аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права**Національної академії внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0002-2267-6349

Чхеїдзе Г.М. Віктимологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців.

У статті надано поняття віктимологічному запобіганню кримінальним правопорушенням, на основі чого визначені концептуальні шляхи такої діяльності відносно іноземців. У результаті дослідження виявлено, що значний детермінуючий вплив на віктимізацію конкретних потерпілих-іноземців здійснює спеціальна рольова віктимність (бізнес-віктимність, конкурентно-трудова, освітньо-конформістська, туристична), а також віктимологічна деформація особи (різні девіації у поведінці).

Окрім того, прискорює віктимізацію провокуюча поведінка потерпілого, а саме: 1) активна поведінка, що носить аморальний або протиправний характер, як правило, викликає вчинення насильницького кримінального правопорушення; 2) пасивна поведінка, у випадках непередбаченої поведінки, як правило, викликає вчинення корисливо-насильницького чи корисливого кримінального правопорушення.

Викладено пропозиції щодо впровадження специфічних заходів забезпечення безпеки іноземців за кожним із чинників в умовах сьогодення.

Розглянуті чинники віктимності іноземців дозволили згрупувати віктимологічні заходи запобігання у запропонованій авторській комплексній державній цільовій програмі запобігання кримінальним правопорушенням, один із розділів якої стосуватиметься іноземців, за сферами впливу, зокрема в інформаційній, соціальній та технічній сферах. Так, в інформаційній сфері – усунення фобій про кримінальність навколишньої дійсності та роз'яснення правил поведінки; у соціальній сфері – надання допомоги у період адаптації у трудовій життєвій ситуації, перевірка місць проживання, дозвілля іноземців з боку спеціальних структур; технічний компонент включає обладнання місць проживання, навчання і навіть роботи засобами відеофіксації.

Запропоновано визначення віктимологічної профілактики – це діяльність державних та громадських інститутів, спрямована на виявлення та нейтралізацію факторів, що формують віктимну поведінку, визначення груп ризику та конкретних

осіб з підвищеним ступенем віктимності, розробка охоронно-захисних можливостей потенційних жертв, і навіть відновлення порушених протиправним діянням прав й запобігання рецидивній віктимності.

Ключові слова: іноземець, кримінальне правопорушення, віктимність, віктимізація, запобігання.

Chkheidze H.M. Victimological measures to prevent criminal offenses committed against foreigners.

The article provides the concept of victimological prevention of criminal offenses, on the basis of which the conceptual ways of such activity in relation to foreigners are determined. As a result of the research, it was found that a significant determining influence on the victimization of specific victims-foreigners is exerted by special role victimization (business victimization, competitive-labour, educational-conformist, tourist), as well as victimological deformation of a person (various deviations in behaviour).

In addition, a provoking behaviour of a victim accelerates victimization, namely: 1) active behaviour of an immoral or illegal nature, as a rule, causes the commission of a violent criminal offense; 2) passive behaviour, in cases of unforeseen behaviour, as a rule, causes the commission of a self-serving violent or self-serving criminal offense.

Proposals for the implementation of specific measures to ensure the safety of foreigners according to each of the factors in today's conditions are outlined.

The considered factors of victimization of foreigners made it possible to group victimological prevention measures in the author's proposed comprehensive state target program for the prevention of criminal offenses, one of the sections of which will concern foreigners, by spheres of influence, in particular in informational, social and technical spheres. So, in information field – elimination of phobias about the criminality of the surrounding reality and clarification of rules of conduct; in social sphere – provision of assistance during a period of adaptation in the working life situation, inspection of places of residence, leisure

time of foreigners by special structures; a technical component includes the equipment of places of residence, training and even work with means of video recording.

The author proposed definition of victimological prevention – it is the activity of state and public institutions aimed at identifying and neutralizing factors that shape victim behaviour, identifying risk groups and specific individuals with an increased degree of victimization, developing protective capabilities of potential victims, and even restoring rights violated by illegal acts and prevention of repeat victimization.

Key words: foreigner, criminal offense, victimhood, victimization, prevention.

Постановка проблеми. Здобуття Україною незалежності, її активна інтеграція до Європейського Союзу передбачають поширення міжнародних зв'язків та адаптування національного законодавства України до законодавства європейських країн. Зближення України зі світовою спільнотою стало невід'ємною частиною політичного іміджу нашої країни і поетапної реалізації потенціалу її геополітичного положення. Проблема актуалізується і тим, що з урахуванням розгортання широкомасштабних воєнних операцій у світі, змін політичного клімату у багатьох регіонах світу, зростають міграційні процеси. Разом з тим, масштаби і темпи зростання злочинності в країні зробили її одним з основних чинників, які перешкоджають здійсненню соціальних і економічних перетворень [1].

Віктимологічне запобігання має свої особливості, що й дає можливість розглядати його як самостійний напрям запобігання кримінальним правопорушенням, систему взаємопов'язаних, організаційно забезпечених загальних, спеціальних й індивідуальних заходів, спрямованих на зниження індивідуальної, групової і масової віктимності шляхом усунення негативних віктимних якостей, активізації захисних можливостей потенційних жертв кримінальних правопорушень, забезпечення їх безпеки та ресоціалізації. У вузькому розумінні, це діяльність державних, громадських органів та організацій, окремих громадян та їх об'єднань, спрямована проти становлення людини жертвою злочинних проявів, а також з метою утримання її на віктимонебезпечному рівні за допомогою комплексу заходів по ліквідації або нейтралізації віктимної поведінки [2]. Таким чином, віктимологічне запобігання можна охарактеризувати як специфічну діяльність соціальних інститутів, спрямовану на виявлення, усунення або нейтралізацію факторів, обставин, ситуацій, що формують віктимну поведінку та зумовлюють вчинення кримінальних правопорушень, виявлення груп ризику й конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності та вплив на них з метою відновлення

або активізації їх захисних можливостей, а також розроблення або вдосконалення уже наявних засобів захисту громадян від кримінальних правопорушень та подальшої їх віктимізації. Іншими словами, віктимологічне запобігання являє собою цілеспрямований спеціалізований вплив на осіб з неправомірною чи аморальною поведінкою та фактори, що зумовлюють віктимність, пов'язану з такою поведінкою, а також на фактори й осіб, позитивна поведінка яких тією чи іншою мірою є віктимно небезпечною для них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти поведінки жертви кримінальних правопорушень, її правового захисту, заходи віктимологічного запобігання висвітлювали представники української (С. В. Албул, В. В. Голіна, Б. М. Головін, А. О. Джужа, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, В. О. Туляков), західноєвропейської (М. Вольфганг, Р. Гассер, Б. Мендельсон, Б. Станков, А. Фаттах, Г. Шнайдер), американської (Ф. Вертхам, Т. Кук, Р. Мертон, Т. Тайлер, Дж. Фарелл, Ж. Флеммінг) віктимологічних наукових шкіл. Їх наукові здобутки мають важливе наукове і практичне значення. Водночас віктимологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців, у сучасних умовах потребують поглибленого розроблення.

Мета статті – сформулювати концептуальне бачення віктимологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються відносно іноземців в Україні, з унесенням обґрунтованих пропозицій та рекомендацій.

Виклад основного змісту. Об'єктом впливу віктимологічного запобігання є віктимна поведінка особи [3–7]. Однак, на сучасному етапі розвитку науки не викликає сумніву висновок про те, що заходи, спрямовані на детермінанти, які сприяють віктимізації потенційних потерпілих у середовищі іноземних громадян, мають значний ефект.

Ефективне виконання завдань, що стоять перед віктимологічним запобіганням, тісно пов'язане з глибоким й всебічним вивченням осіб, які постраждали від кримінальних правопорушень, їх біофізичних, психологічних, кримінально-правових та соціально-рольових характеристик.

Вивчення зазначених аспектів дозволяє виявляти закономірності їх віктимної поведінки, кореляції між поведінкою злочинця та жертви, що визначають механізм вчинення кримінального правопорушення, встановлювати групи ризику й розроблювати комплекс заходів щодо їх захисту [8, с. 277–281].

Оцінюючи рівень ризику особи стати жертвою кримінального правопорушення, слід позначити таку категорію сучасної віктимології, як віктимність. Основу цього поняття заклав Б. Мендельсон, який запровадив поняття «жертва», виділяючи «потенціал жертвовності», як ступінь схильності жертви до правопорушення з психо-

логічної, фізичної чи соціальної точок зору на момент вчинення кримінально-протиправних дій [9, с. 17–18]. Надалі ця категорія набула розвитку у роботах вітчизняних учених-кримінологів [10, с. 27–31; 11, с. 124–135].

Таким чином, при визначенні віктимності фахівці використовують різноманітні фактори, що детермінують можливість стати жертвою кримінального правопорушення (психічні, фізичні, соціальні, етнічні, об'єктивні, суб'єктивні тощо). На нашу думку, у цьому питанні необхідна чіткість, що дозволяє окреслити генеральну лінію профілактики віктимності іноземця чи особи без громадянства.

А тому, на нашу думку, під віктимністю слід розуміти сукупність особистісних, психофізичних якостей особи, її поведінкових характеристик, а також соціально-рольових й морально-психологічних функцій, що зумовлюють схильність стати жертвою злочинного діяння – кримінального правопорушення. Безумовно, багато що залежить від об'єктивних чинників або від випадковості. Водночас, якщо говорити про віктимність як про основну категорію віктимологічної профілактики, слід зробити акцент на суб'єктивних ознаках потенційної жертви.

Безпосередньо віктимологічна профілактика характеризується тим, що вплив, який застосовує спеціальний суб'єкт, спрямовано на корекцію поведінки жертви, нейтралізацію негативних елементів способу її життя в поєднанні з зусиллями щодо всієї соціальної групи, до якої належить дана особа [7, с. 234–235].

Усунення віктимогенних факторів, що детермінують кримінальне правопорушення щодо іноземців, є основою віктимологічного запобігання.

Специфіка статусу досліджуваної жертви-іноземця у більшості випадків виявляється у короткочасному перебуванні на території, достатньо високій мобільності переміщень по регіонах, що ускладнюють проведення заходів індивідуального рівня. Тому особливого значення набуває така профілактична дія, яка спрямована в цілому на зниження рівня віктимності всієї соціальної групи.

Нейтралізація віктимогенних факторів у будь-яких підгрупах, наприклад, серед робочих-мігрантів, учнів, підприємців, туристів, безумовно, призводитиме до аналогічних процесів на індивідуальному рівні. Адже віктимність групи, яку називають соціальною віктимністю, – це сукупність специфічних рис віктимності соціальних страт, що індивідуалізуються та реалізуються під впливом особистісного та ситуаційного факторів.

Для визначення глибини ураження досліджуваної соціальної групи з одного боку фобіями (бідність, невлаштованість, низький рівень життя, відсутність житла, «фонових» явищ), а з іншого боку реальними процесами віктимізування на рівні регіону (кримінальними правопорушеннями)

слід проводити щорічно (або один раз у півроку) відповідний кримінологіко-віктимологічний моніторинг. Даний захід, який здійснюється силами як державних органів, так і громадських організацій, у динаміці дозволить побачити, не тільки які причини детермінують віктимізацію іноземців, а й які результати дають заходи, що вживаються з девіктимізацією.

Отриману в результаті моніторингу інформацію слід піддавати віктимологічному аналізу, що дозволяє виявити ситуативні фактори, що призводять до того чи іншого моменту до віктимізації і, відповідно, вживати заходів до впливу на них.

Інформування іноземців про виявлені віктимогенні фактори могло б сприяти запобіганню їх віктимізації, що дало б їм можливість уникати таких віктимологічних ситуацій. А покладання на відповідних суб'єктів профілактики обов'язків з усунення цих віктимогенних чинників сприяло б виключенню передумов для віктимізації у майбутньому.

За даними дослідження, більше половини з-поміж усіх зареєстрованих кримінальних правопорушень (55 %) щодо іноземців вчиняються на вулицях великих міст і без сторонніх осіб. Тому такі місця знаходження людей слід оснащувати достатнім вуличним освітленням, камерами, що фіксують обстановку. Їх ефективність у запобіганні кримінальним правопорушенням та подальшому їх виявленні підтверджена (наприклад, «Про затвердження міської цільової комплексної програми профілактики та протидії злочинності в місті Києві «Безпечна столиця» на 2019–2021 роки» (2018 р.), «Обласна цільова комплексна програма профілактики та протидії злочинності у Київській області на 2017–2020 роки «Безпечна Київщина» (2017 р.) та ін.).

Кожен третій злочин (32 %) щодо іноземців вчиняється в квартирах і будинках, і зовсім незначна кількість злочинних діянь вчиняється в готелях (12 %), як правило, обладнаних засобами охорони, відеоспостереження, що також говорить на користь цього підходу.

Значна кількість кримінальних правопорушень вчиняється у громадських місцях, наприклад на базарах, тобто там, де іноземці проводять найбільше часу. Завдання забезпечити безпечне їх перебування слід вирішувати за участю керівників компаній, які використовують працю іноземців, директорів базарів при взаємодії з підрозділами поліції. У деяких випадках матеріальні витрати можуть нести відповідні підприємства, у свою чергу органи влади, правоохоронні структури на основі домовленостей створюють інші необхідні умови, наприклад, негайне реагування на вчинення правопорушення, прибуття на місце конфлікту, формування маршрутів мобільних патрулів.

Отримані шляхом опитування самих іноземців відомості свідчать про досить поширену практику

вимагання з боку різного роду державних службовців у міграційній службі, правоохоронних органах, про що заявили 57 % опитаних іноземців. Віктимологічний вплив у цих випадках полягає у наданні іноземцям відповідної інформації про те, як вести себе в подібних випадках. Доведення до потенційних жертв відповідних роз'яснень може проводитись на всіх рівнях, починаючи із засобів масової інформації та Інтернету, закінчуючи начальною агітацією на стінах усередині самих установ та індивідуальним культивуванням у центрах сприяння іноземцям.

Використовуючи зазначені інформаційні канали, можна проводити роз'яснювальну роботу, спрямовану на запобігання правопорушенням. Наприклад, для деліктів насильницького характеру першочерговими є відомості про межу необхідної сторони, для кримінальних правопорушень усіх категорій важливим є знання порядку дій у разі, якщо віктимізація настала, що включає телефони та адреси служб, до яких слід звертатися.

Використовуючи знання про рольову освітньо-конформістську віктимність з усіма іноземними студентами, аспірантами в межах освітнього процесу слід проводити тренінги, інструктажі, лекції з роз'ясненнями варіантів поведінки та виробленням практичних навичок у небезпечних віктимних ситуаціях. Їх особиста безпека у гуртожитках, де, як правило, вони сконцентровані у позанавчальний час, буде підвищена при обладнанні приміщень тривожними кнопками, засобами відеофіксації, розміщені поблизу стаціонарних або мобільних постів охорони, з посиленням у вечірній та нічний час, коли зазвичай вчиняється більшість кримінальних правопорушень.

Аналогічні способи девіктимізації застосовуються щодо місця знаходження іноземців з будь-яким типом рольової віктимності. Однак завдяки тому, що саме учні, а також робітники-мігранти, як правило, відокремлюються від місцевого населення та проживають великими групами, ефективність цих заходів щодо осіб з освітньо-конформістською та конкурентно-трудовою віктимністю зростає.

Роз'яснення наслідків аморальної, неправомірної, необачної поведінки, пояснення типових ситуацій, що виникають у тих випадках, які ведуть до віктимізації, має також включатися у зміст спеціальних інформаційних кампаній для іноземців. Їх реалізація на індивідуальному рівні може відбуватися за допомогою дільничного офіцера поліції, або співробітника поліції превенції, який володіє спеціальними знаннями, а на масовому рівні – шляхом використання ресурсів медіапростору (Інтернет, телебачення, радіо тощо).

Тут варто зауважити, що розробка й впровадження спеціальних заходів девіктимізації іноземних громадян в Україні може зіткнутися з певними чинниками як об'єктивного (політичний (політич-

на нестабільність і, як реакція у відповідь, розгубленість, розчарування та байдужість населення країни до політики і державних справ, недовіра до органів влади); соціально-економічний (криза виробничої сфери, інфляція, зростання безробіття, невпорядкованість ціноутворення і фінансового контролю); соціально-психологічний (аномія, правовий нігілізм, конформізм, пріоритетність анонімного образу життя, маргіналізація тощо); правовий (відсутність позитивної регламентації режиму перебування іноземних громадян, а також спеціальних питань такого перебування, зокрема, пов'язаних зі станом жертви злочину); управлінський (відсутність, або недосконалість організації соціального контролю); інформаційний (криміногенний вплив засобів масової інформації; брак, або повна відсутність інформаційної бази рекомендаційного характеру щодо оптимізації поведінки в екстремальних ситуаціях і методиці поводження з жертвами злочинів, адаптованих з урахуванням мови і етнопсихологічних особливостей різних категорій іноземних громадян), так і суб'єктивного (релігійні, культурні і етнопсихологічні особливості іноземних громадян; небажання розкривати свій внутрішній світ і переживання перед представниками органів влади через побоювання (часом виправдане) можливих негативних наслідків; відчуженість і роздробленість деяких малих соціальних груп (що найбільш притаманно для нелегальних мігрантів) характеру. Всі ці чинники ускладнюють, але аж ніяк не виключають можливість розроблення і застосування заходів девіктимізації іноземних громадян, а також віктимологічної профілактики кримінальних правопорушень відносно них [1].

У результаті дослідження виявлено, що значний детермінуючий вплив на віктимізацію конкретних потерпілих-іноземців здійснює спеціальна рольова віктимність (бізнес-віктимність, конкурентно-трудова, освітньо-конформістська, туристична), а також віктимологічна деформація особи (різні девіації у поведінці).

Види рольової віктимності іноземців: 1) бізнес-віктимність (35 %); 2) конкурентно-трудова віктимність (50 %); 3) освітньо-конформістська (5 %); 4) туристична (10 %).

Окрім того, прискорює віктимізацію провокуюча поведінка потерпілого, а саме: 1) активна поведінка, що носить аморальний або протиправний характер, як правило, викликає вчинення насильницького кримінального правопорушення; 2) пасивна поведінка, у випадках непередбаченої поведінки, як правило, викликає вчинення корисливо-насильницького чи корисливого кримінального правопорушення.

Обставини ситуативного характеру, такі як організація відпочинку та дозвілля іноземцями, їх переміщення від місця роботи до місця проживання, у деяких випадках полегшує віктимізацію.

Із метою мінімізації провокуючої поведінки іноземців мають удосконалюватися засоби інформування про діяльність правоохоронних органів та інших державних органів про види та форми надання юридичних послуг. Ця інформація має розміщуватися як у найбільш відвідуваних іноземцями місцях, так і в офіційних Інтернет-сайтах державних органів та громадських організацій.

Окрім цих заходів може проводитись підтримка осіб із груп підвищеного соціального ризику, профілактична робота з якими носитиме індивідуальний характер. Для реалізації таких завдань обійтися тими засобами, які держава має в даний час, неможливо. Необхідно виділення спеціалізованих підрозділів у структурах влади, націлених на юридичний та психологічний супровід процесу адаптації іноземців. Як видно, заходи віктимологічної профілактики здебільшого носять інформаційний, технічний, виховний, правоохоронний та психологічний характер [12, с. 136–146].

Рекомендації щодо зниження віктимності для кожного типу жертв з урахуванням особливостей особистості потерпілих та їх віктимної поведінки (віктимних вчинків) полягають у наступному.

Запобігаючи корисливо-насильницьким і корисливим злочинам, необхідно залучити до реалізації заходів профілактики самих іноземців, оскільки без безпосередньої участі тільки зовнішнім впливом запобігти таким посяганням вкрай складно. Так, іноземці зазнають особливо тяжких корисливо-насильницьких злочинів у два рази частіше, ніж місцеве населення.

Особливо вразливі особи, які мають бізнес-віктимність. Насамперед такого роду кримінальним правопорушенням можна запобігти заходами, спрямованими на зміцнення об'єктів, фізичну охорону підприємств. Досить висока організованість злочинної діяльності, спрямованої на підприємців-іноземців, унеможлиблює звичайні, елементарні засоби протидії, які можуть застосовуватися для інших кримінальних правопорушень, наприклад, прийоми самооборони. У цих випадках основу віктимологічних заходів становлять такі, що включають інформаційну складову й спрямовані на інформування потенційних потерпілих про вчинені на території району кримінальних правопорушень організованими групами, бандами, про найбільш типові місця, час таких посягань [13, с. 283–289]. Вивчення кримінальних проваджень дало можливість зробити висновок, що для нападів на підприємців-іноземців правопорушники використовують сприятливі зовнішні умови, що полегшують вчинення кримінальних правопорушень. Так, іноземці, які займаються купівлею-продажем енергетичних ресурсів, нібито для проведення відповідних угод, навмисно викликалися у відокремлені, незалежні для них місця, часто у вечірній чи нічний час, де й відбувався напад. Крім інформації про місце вчинення

посягань слід доводити до відома підприємців інформацію про те, що робити у разі нападу, як поводитися, якщо злочинці озброєні, не допустити застосування цієї зброї проти себе.

Участь іноземців у незаконних угодах підвищує їх вразливість, у зв'язку з чим роз'яснення того, що підприємництво, яке здійснюється у такому вигляді, є небезпечним не тільки для майна, а й для життя – є частиною інформаційно-профілактичної спрямованості [14, с. 185–191].

Іншим дієвим способом мінімізації ймовірності нападів або запобігання настанню тяжких наслідків від них є використання спеціальних засобів, які дозволяють оперативно викликати співробітників поліції, повідомляти про посягання своїх друзів, знайомих. Так, сучасні засоби мобільного та супутникового зв'язку дозволяють посилати сигнал допомоги з можливістю миттєвого визначення місця, в якому знаходиться джерело сигналу, а своєчасне реагування правоохоронними органами дозволяє не тільки швидко розкрити його, а й припинити ще до завершення. Слід брати до уваги недовіру іноземців до вітчизняних правоохоронних органів (65 % іноземців не довіряють), яку необхідно подолати при реалізації зазначеного заходу профілактики.

Згідно з результатами анкетування іноземців, у ході цього дослідження на питання, що ви робитимете, якщо вам загрожуватимуть злочинці, лише 41 % опитаних заявили, що звернуться до правоохоронних органів; вважають, що звернуться по допомогу до знайомих співвітчизників – 40 %; самі забезпечать свою безпеку – 16 %; взагалі нічого робити не збираються – 3 % із них.

Цим кримінальним правопорушенням найбільш піддані особи з бізнес-віктимністю, а також конкурентно-трудовою віктимністю. Підприємці-іноземці здебільшого страждають від насильства внаслідок посягань на майно. Позбавлення життя або пошкодження здоров'я є побічним або супутнім результатом посягання.

Трудові мігранти частіше страждають від міжособистісних конфліктів на ґрунті спільного вживання спиртного, при випадкових знайомствах, а також у результаті конфліктів на міжнародному ґрунті, пов'язаних із неприйняттям їх етнічної належності. Відповідно і заходи профілактики мають бути різними. Для підприємців-іноземців вони збігаються із заходами запобігання корисливо-насильницьким злочинам. Що ж стосується осіб з конкурентно-трудовою віктимністю, то такі заходи мають бути спрямовані на вирішення проблем у побутовій сфері, а також у сфері взаємовідносин місцевого населення з іноземцями, які мають виключати характер неприйняття одне одного, що призводить до конфліктів.

З іноземними громадянами після прибуття їх в Україну, особливо на навчання, мають проводитися співбесіди про традиції, звичаї, моральні

принципи українського суспільства, прийнятні правила поведінки в побуті, щоб вони могли коригувати свою поведінку залежно від ситуації, не допускали вчинків, які могли б бути розцінені місцевим населенням як такі, що спрямовані на порушення честі та гідності місцевого населення.

Проведене в ході дослідження опитування іноземців про заходи захисту для забезпечення власної безпеки показало зацікавленість у 58 % іноземців, а 39 % з них заявили, що завжди перебувають зі своїми співвітчизниками, 16 % сказали, що вони ні з ким не спілкуються, 10 % послалися на інші заходи та 35 % пояснили, що не вживають жодних заходів. Дані результати свідчать про необхідність заходів віктимологічного самозахисту як складової частини віктимологічної профілактики загального та спеціального віктимологічного характеру, які важливі як для зниження рівня злочинності, так і поліпшення міграційної привабливості країни.

Звідси напрашується висновок, що державна цільова програма запобігання кримінальним правопорушенням має бути доповнена заходами віктимологічної профілактики специфічної категорії громадян. Вони можуть полягати в наступному:

– в інформаційній сфері – усунення фобій про кримінальність навколишньої дійсності та роз'яснення правил поведінки;

– у соціальній сфері – у наданні допомоги у період адаптації у трудовій життєвій ситуації, перевірці місць проживання, дозвілля іноземців з боку спеціальних структур;

– технічному компоненті, який включає обладнання місць проживання, навчання і навіть роботи засобами відеофіксації.

Висновки. Таким чином, вищезазначений перелік задач віктимологічної профілактики можна доповнити завданням вдосконалення заходів, спрямованих на відновлення порушених прав і свобод, яким завдано шкоди протиправним діянням, примирення винної особи з потерпілим, що сприятиме запобіганню рецидивній віктимності, й виходячи з чого запропонувати визначення віктимологічної профілактики як діяльність державних та громадських інститутів, спрямовану на виявлення та нейтралізацію факторів, що формують віктимну поведінку, визначення груп ризику та конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності, розробку охоронно-захисних можливостей потенційних жертв, і навіть відновлення порушених протиправним діянням прав й запобігання рецидивній віктимності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Албул С. В. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів відносно іноземних громадян: автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Одеса, 2005. 194 с.
2. Джужа А. О. Теоретичні та практичні засади віктимологічного запобігання злочинам в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 522 с.
3. Віктимологія: навч. посіб. / за ред. В. В. Голіни та Б. М. Головкина. Харків : Право, 2017. 308 с.
4. Кримінологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2009. 312 с.
5. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Харків: Право, 2014. 440 с.
6. Кримінологія: підручник/ О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
7. Профілактика злочинів: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2011. 720 с.
8. Джужа О. М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма: монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 331 с.
9. Mendelssohn V. (1963). The origin of the doctrine of Victimology. *Victimology*, № 3, 17–18. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1978-20003-001>.
10. Корнякова Т. В., Соколенко О. Л., Юзіков Г. С. Віктимологічне моделювання у системі заходів забезпечення кримінологічної безпеки суспільства: монографія. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 219 с.
11. Головін Б. М. Віктимна поведінка жертв злочинів. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 124–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_135_15.
12. Кримінологія: підручник / за заг. ред. В. В. Чернея, О. М. Джужі. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 612 с.
13. Ковальчук В. П. Деякі проблемні питання злочинів на ґрунті ненависті. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 283–289.
14. Голіна В. В. Соціальні і психологічні чинники кримінологічної віктимізації в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 3 (50). С. 185–191.